

VAN DER VYVER, E.Y.

'N KONTEKS VIR DIE BEPALING VAN 'N INHOUD VAN 'N KURSUS OOR DIE
ARGITEKTUURGESKIEDENIS VAN DIE SUID-AFRIKAANSE OMGEWING.

MArch

UP

2001

Die finansiële bystand van die Sentrum vir Wetenskap Ontwikkeling (RGN Suid-Afrika) tot hierdie navorsing word erken. Menings wat hierin uitgedruk word en gevolgtrekkings wat gemaak word, is dié van die outeur en nie noodwendig dié van die Sentrum vir Wetenskap Ontwikkeling nie.

'n Konteks vir die bepaling van 'n inhoud van 'n kursus oor die argitektuurgeskiedenis van die Suid-Afrikaanse omgewing.

deur

Elizabeth Yolanda van der Vyver

Voorgelê ter vervulling van 'n deel van die vereiste vir die graad MArch
In die Fakulteit Ingenieurswese, Bou-omgewing en Inligtingstechnologie
UNIVERSITEIT VAN PRETORIA
Pretoria

Oktober, 2001

INHOUDSOPGAWE

	p.
LYS VAN FIGURE	xii
VOORWOORD	xii
BEDANKINGS	xiii

HOOFSTUK 1

DIE PROBLEEM EN SY OMGEWING

1.1	PROBLEEMSTELLINGS EN HIPOTESES	1
1.1.1	Hoofprobleem	1
1.1.2	Hoofhipotese	1
1.1.3	Subprobleem 1	1
1.1.4	Subhipotese 1	1
1.1.5	Subprobleem 2	1
1.1.6	Subhipotese 2	1
1.1.7	Subprobleem 3	1
1.1.8	Subhipotese 3	2
1.1.9	Subprobleem 4	2
1.1.10	Subhipotese 4	2
1.1.11	Subprobleem 5	2
1.1.12	Subhipotese 5	2
1.2	BEPERKINGS	2
1.3	AANNAMES	3
1.4	DEFINISIE VAN TERME	3

HOOFSTUK 2

DIE NUWE PARADIGMA VAN DIE OMGEWING

2.1	PROBLEEMSTELLING	5
2.1.1	Subprobleem 1	5
2.1.2	Subhipotese 1	5
2.2	OORSIG VAN HOOFSTUK 2	5
2.3	AGTERGROND: DIE UNIVERSITEIT VAN PRETORIA, DEPARTEMENT ARGITEKTUUR	6

2.3.1	Credo	6
	Ekologie	6
	Metabletika	6
2.3.2	Tekortkoming in Omgewingsgeskiedenis	7
2.4	"N EKOSISTEMIESE ROL VIR ARGITEKTONIESE STYL"	8
2.5	METODOLOGIE	8
2.6	DIE KANDIDAAT	9
2.7	PARADIGMAS	10
2.7.1	Inleiding	10
2.7.2	Die paradigma as intellektuele model	10
2.7.3	'n Paradigmatiese onderrig van argitektuurgeskiedenis	11
2.7.4	Die verklarende hiërargie	11
2.7.5	Paradigmatiese episodes	14
2.8	ALGEMENE STESELDENKE	14
2.8.1	Definisie	14
2.8.2	Oop stelsel	14
2.8.3	Vloeistelsel	15
2.8.4	Stelselteorie	15
2.8.5	Stelsel filosofie	18
2.8.6	Interdissiplinêre studie	18
2.8.7	Omgewingstelsels	20
2.8.8	Kontemplasie	22
2.9	OMGEWINGSOPVOEDING	23
2.9.1	Inleiding	23
2.9.2	Die oorsprong van omgewingsopvoeding	23
2.9.3	Die omgewing as natuur- en geesteswetenskap	23
2.9.4	Ekologie in omgewingsopvoeding	24
2.9.5	Definisie van omgewingsopvoeding	25
2.9.6	Die doel van omgewingsopvoeding	25
2.9.7	Die belang van omgewingsopvoeding	26
2.9.8	'n Leerplan van omgewingsopvoeding	27
2.9.9	Omgewingsopvoeding in Afrika	28
2.9.10	'n Behoefte aan stedelike ekologie	29
2.10	OPSOMMING	30

HOOFSTUK 3

DIE BESTAANSREG VAN GEESTESWETENSKAPPE

3.1	PROBLEEMSTELLING	31
3.1.1	Subprobleem 2	31
3.1.2	Subhipotese 2	31
3.2	OORSIG VAN HOOFSTUK 3	31
3.3	METABLETIESE VERGELYKING	31
3.4	REDDY SE KRITIEK OP DIE SUID-AFRIKAANSE OPVOEDINGSTELSEL	34
3.5	PARADIGMAVERSKUIWING –'N NEIGING NA TEGNOLOGIE WORD AANBEVEEL	36
3.6	INVLOED VAN PARADIGMAVERSKUIWING OP DIE EKONOMIE	38
3.7	DIE BRUIKBAARMAKING VAN GEESTESWETENSKAPPE	39
3.8	DIE BELANG VAN GEESTEWETENSKAPPE	40
3.9	DIE OORSPRONG EN BETEKENIS VAN DIE BEGRIP 'WETENSKAP'	40
3.9.1	Wysbegeerte as oorkoepelende wetenskap	40
3.9.2	Die Renaissance en die opkoms van moderne wetenskap	41
3.9.3	Wetenskap as gevolg van menslike denke en die werklikheid	41
3.10	OORSPRONG EN BETEKENIS VAN DIE BEGRIP 'GEESTESWETENSKAP'	42
3.10.1	Die Griekse beskawing	42
3.10.2	Van die Middeleeue tot by Descartes (1596 – 1650)	42
3.10.3	Hegel (1770 – 1831)	42
3.10.4	Mill (1806 – 1873)	42
3.10.5	Dilthey (1833 – 1911)	43
3.10.6	Verset teen die natuurwetenskaplike metode	43
3.10.7	Die historiese metode	43
3.10.8	Die fenomenologiese metode	43
3.11	BEPALING VAN DIE PLEK VAN GEESTESWETENSKAPPE	43
3.11.1	Die werklikheid	43
3.11.2	Die klassifikasie van Hessen in ideële en reële wetenskappe	43
3.12	DIE ONDERSKEIDING TUSSEN NATUUR- EN GEESTESWETENSKAPPE	44

3.12.1	Inleiding	44
3.12.2	Stuart se indeling	44
3.12.3	Die eie aard van die natuurwetenskappe	44
3.12.4	Indiividualiteit	44
3.12.5	Vryheid	44
3.12.6	Die rif tussen geestes- en natuurwetenskappe	45
3.12.7	Die stryd tussen feit en waarde	45
3.12.8	Lewe en waarde	46
3.12.9	Skeiding tussen natuur en kultuur	46
3.12.10	Skeiding tussen natuur- en geesteswetenskappe	46
3.12.11	Die eenheid van die wetenskappe	47
3.12.12	'Verstaan' as wetenskaplike bedrywigheid	47
3.12.13	Die sin van menslike handeling	47
3.12.14	Argitektuur as natuur- en geesteswetenskap	47
3.13	OPSOMMING	49

HOOFSTUK 4

TERMINOLOGIE

4.1	PROBLEEMSTELLING	51
4.1.1	Subprobleem 3	51
4.1.2	Subhipotese 3	51
4.2	OORSIG VAN HOOFSTUK 4	51
4.3	BEGRIP	52
4.4	DIE PARADIGMA IN DIE HIÉRARGIE VAN KOGNISIE	53
4.5	'N KLEMVERSKUIWING IN DIE BETEKENIS VAN DIE TERM 'TEORIE'	53
4.5.1	Inleiding	53
4.5.2	Die term 'teorie'	54
4.5.3	'n Herlewing van die oorspronklike 'teorie'	55
4.6	KONTEMPLASIE	56
4.7	SOEKE NA ABSOLUTE WAARHEID	58
4.8	OPSOMMING	60

HOOFSTUK 5

DIE BELANG VAN GESKIEDENIS

5.1	PROBLEEMSTELLING	61
-----	------------------	----

5.1.1	Subprobleem 4	61
5.1.2	Subhipotese 4	61
5.2	OORSIG VAN HOOFSTUK 5	61
5.3	AARD EN DEFINISIES	62
5.4	GESKIEDENIS AS AKADEMIESE DISSIPLINE	65
5.4.1	Inleiding	65
5.4.2	Geskiedenis as wetenskap	66
5.4.3	Geskiedenis en ander dissiplines	67
	1. Geskiedenis en Natuurwetenskap	67
	2. Geskiedenis en Sosiale Wetenskap	67
	3. Geskiedenis en Geografie	67
	4. Geskiedenis en Sielkunde	68
	5. Geskiedenis en Ekonomie	69
	6. Geskiedenis, Hoeveelhede en Rekenaars	69
	7. Sosiologie, Antropologie en Staatsleer	69
	8. Geskiedenis, Filosofie en ander geesteswetenskaplike dissiplines	69
5.5	DIE ROL VAN TEORIE IN GESKIEDENIS	71
5.5.1	Inleiding	71
5.5.2	Probleme	72
5.5.3	Verwerping van teorie deur sommige historici	73
5.5.4	Paradigmas en Skole	75
	1. Negentiende en twintigste eeu	75
	2. Positiewisme	76
	3. Marxisme	77
	4. Idealisme	77
	5. Steeds belangrike verskille tussen natuurwetenskappe en Geskiedenis	77
	6. Die Franse Annalesskool	78
	7. Die 'nuwe' Amerikaanse skool	78
	8. Postmodernisme	79
5.5.5	Historiese bewustheid	80
	1. Definisie	80
	2. Distorsies van historiese bewustheid	80
5.5.6	Die beperkinge van historiese kennis	81
5.5.7	Kan geskiedenis objektief wees?	82
5.5.8	Argument teen objektiwiteit	83
5.5.9	Waarde-oordele	84
5.5.10	Objektiwiteit bestaan, maar in 'n beperkte sin	85
5.6	DIE NUT VAN GESKIEDENIS	88
5.6.1	Die noodsaak van Geskiedenis (volgens Marwick)	88

5.6.2	Die gebruike van Geskiedenis (volgens Tosh)	89
5.6.3	Hamerow se sienswyse	90
	1. Die voorspellingswaarde / adviserende waarde	91
	2. Wetenskaplike metodologie en positivistiese filosofie	92
	3. Wetenskap en geesteswetenskap	93
	4. Die inspirasie-argument	93
	5. Pedagogiese argument	94
	6. Ontologiese argument	95
5.7	INTERNE KRITIEK	96
5.8	EKSTERNE KRITIEK	97
5.8.1	Inleiding	97
5.8.2	Bepaling van outeur en datum	97
5.8.3	Inhoudsontleding	98
5.8.4	Vergelyking met inhoud van ander bewysmateriaal	98
5.8.5	Fisiese eienskappe van bewysmateriaal	98
5.8.6	Vervalsings	98
5.8.7	Herstel van teks	98
5.8.8	Hulpwetenskappe	98
5.9	MONDELINGE BEWYSMATERIAAL	99
5.10	KULTURELE OSMOSE	101
5.11	ANALISE EN SINTESE	102
5.11.1	Inleiding	102
5.11.2	Analise en sintese	103
5.11.3	Die werkhipotese	103
5.11.4	Vooroordeel en subjektiwiteit	103
5.11.5	Toepaslikheid en seleksie	103
5.11.6	Finale sintese	103
5.11.7	Gevolgtrekkings maak	104
5.12	DIE SUBJEKTIEWE AARD VAN KENNIS	104
5.13	OPSOMMING	106

HOOFSTUK 6

ONDERRIG EN DIE BESKRYWING VAN 'N KONTEKS

6.1	PROBLEEMSTELLING	107
6.1.1	Subprobleem 5	107
6.1.2	Subhipotese 5	107
6.2	OORSIG VAN HOOFSTUK 6	107

6.3	DIE ONDERRIG VAN GESKIEDENIS	107
6.3.1	Inleiding	107
6.3.2	Riglyne vir die onderrig van geskiedenis	108
6.4	DIE ONDERRIG VAN ARGITEKTUURGESKIEDENIS	108
6.4.1	Inleiding	108
6.4.2	Paradigmatiese episodes	109
6.4.3	Argitektoniese geskiedskrywing	109
6.4.4	Vooruitsig vir Argitektuurgeskiedenis	110
6.4.5	Die geskiedenis van die omgewing	110
6.4.6	Argitektuurgeskiedenis simposium	110
	1. Universiteit van Kaapstad – John Moyle	110
	2. Universiteit van Natal, Durban – Walter Peters	111
	3. Universiteit van Port Elizabeth – Eitel Max Malan	112
	4. Universiteit van die Oranje-Vrystaat – Anton Roodt	112
	5. Universiteit van die Witwatersrand – Anne Fitchett	113
6.5	GESKIEDENIS VAN SUID-AFRIKA	113
6.5.1	Inleiding	113
6.5.2	Voor 1652	113
6.5.3	Die Kaap as Hollandse besitting	114
6.5.4	Die Britse besetting	115
6.5.5	Die Unie van Suid-Afrika	115
6.5.6	Die 'nuwe' Suid-Afrika	116
6.6	VERTEENWOORDIGENDE PARADIGMAS IN DIE SUID-AFRIKAANSE GESKIEDENIS: PRETORIA – HISTORIESE KONTEKS VAN PLEK	116
6.6.1	Inleiding	116
6.6.2	Argeologie van plek	117
6.6.3	Simpatieke paradigma	117
6.6.4	Kosmiese paradigma	118
6.6.5	Simbiotiese paradigma	119
	Kosmiese aspekte in die paradigma van die Voortrekkers	120
6.6.6	Meganistiese paradigma	121
	1. Die ZAR: 1885-1905	122
	2. Imperialisme: 1905-1930	122
	3. Meganistiese paradigma: 1930-1970	123
	4. Greinverandering: 1970-1990	123
6.6.7	Ekosistemiese paradigma	123
6.7	PRETORIA - FISIESE KONTEKS VAN PLEK	125

6.7.1	Inleiding	125
6.7.2	Geografie	125
6.7.3	Oriëntasie	125
6.7.4	Roetes en paaie	125
6.7.5	Die bou-omgewing	125
6.7.6	Plek- en aktiwiteitstruktuur	126
6.7.7	Terreinplasing	126
6.7.8	Ontwerpaanbevelings	126
6.8	DIE MEMETIESE BENADERING	126
6.8.1	Inleiding	126
6.8.2	Erfgenaam: Suid-Afrikaanse voorbeelde	126
6.9	GEVOLGTREKKING	127
6.10	OPSOMMING	128

HOOFSTUK 7

SAMEVATTING, GEVOLGTREKKING, BYDRAES EN AANBEVELINGS VIR VERDERE STUDIE

7.1	SAMEVATTING	130
7.2	GEVOLGTREKKING	131
7.3	BYDRAES VAN DIE STUDIE	132
7.4	AANBEVELINGS VIR VERDERE STUDIE	132
	OPSOMMING	134
	SUMMARY	134
	BIBLIOGRAFIE	135

BYLAAG A

BIOGRAFIESE INLIGTING

BYLAAG B

AANVULLENDE NOTAS

AFRIKAANS

Week 1:	Die student in sy konteks
Week 2:	Geologie en geografie
Week 3:	Protomens
Week 4:	Gevolg van die ontdekking van die protomens
Week 5:	Khoi-san
Week 6:	Khoi-san kuns
Week 7 & 8:	Ystertydperk
Week 9:	Na Europese Kolonialisme (1652)
Week 10:	Bataafse Republiek
Week 11:	Britse besetting
Week 12:	Industrialisasie
Week 13:	Die Derde Volksboukuns
Week 14:	'n Paradigmatiese onderrig van argitektuurgeskiedenis

ENGLISH

Also available in English

LYS VAN FIGURE

	p.
Figuur 1: Popper se drie wêreld model (Popper & Eccles, 1981, p.359)	13
Figuur 2: Die gestratifiseerde struktuur van die werklike wêreld volgens Riedl (1984, p.182)	13
Figuur 3: Diagrammatiese voorstelling van interaksie tussen twee stelsels	16
Figuur 4: Interaksie tussen gebou en mens, beide as stelsels, volledig met beheerstelsels en terugvoer	17
Figuur 5: Argeologiese artefakte in die omgewing van Pretoria gevind (Walton, 1956)	117
Figuur 6: Ndebele-woning as kosmiese ronde artefak	118
Figuur 7: Plasing van die eerste Boerewonings (Skaal 1:40 000)	119
Figuur 8: Uitleg van Graaff-Reinet (1832)	120
Figuur 9: Mandala (Jordaan, 1987)	120
Figuur 10: Pretoria 1889 (Skaal 1:40 000) met Skoolplaatj noordwes van die dorp.	121
Figuur 11: Sammy Marksfontein (soos geskets deur Hannes Meiring)	122
Figuur 12: Hoofwegvoorstel van 1967 (Skaal 1:40 000)	123
Figuur 13: Palimpse van historiese konteks van plek, Pretoria.	124

VOORWOORD

Die doel van die studie is om ontdekkings te maak wat in lyn is met die belangrike en interessante gedagtegang van 'n nuwe paradigma. Die uiteindelijke mikpunt van die studie is om vertrouwd te raak met die gebied tot 'n mate waar onafhanklike kritiese bevoegdheid en ten volle bevryde kapasiteit bereik kan word.

Navorsing is gedoen volgens 'n induktiewe proses en berus op die beginsel van probleemoplossing deur insameling en aanwending van data. Die resultaat vergestalt die simboliese stryd langs die pad van data-insameling en interpretasie, wat deur die menslike verstand gevolg word.

'n Bespreking van relevante literatuur vind telkens plaas by elke subprobleem. Alhoewel daar na 'n wye verskeidenheid literatuur gekyk is, word slegs die relevante literatuur bespreek. So 'n bespreking geskied uit die kandidaat se eie oogpunt met haar eie voorgenome benadering in gedagte.

Aanhalinge word meestal nie in die taal waarin dit oorspronklik geskryf is gegee nie, maar word deur die outeur in Afrikaans vertaal.

Die hoofprobleem met sy subprobleme dien as gids hiervoor, stel relevante areas vir bespreking bekend en dui die rigting van bespreking aan. Die bespreking beweeg dan van die breë tot die spesifieke ten opsigte van die probleem. As opsomming word die doel en betekenis van die literatuurstudie met betrekking tot die studie in sy geheel genoem.

Bibliografiese verwysing word volgens die Harvard-metode gedoen.

BEDANKINGS

ROGER FISHER (studieleier),
wat die basis en inspirasie van hierdie studie verskaf het, vir die onskatbare bydrae, wat
hy bewustelik of onbewustelik tot hierdie studie gelewer het

JOHAN BERGH (mede studieleier),
wat deur sy onderrig by my 'n basis en liefde vir die teorie en metodiek van Geskiedenis
gekweek het en vir sy bydrae tot interdisiplinêre studie

SCHALK LE ROUX (departementshoof)
vir sy ondersteuning en vir my tydelike aanstelling as Omgewingsgeskiedenis 511 dosent

ANDRÉ DE VILLIERS (voormalige dosent)
wat die kennis oor die struktuurering van 'n skripsie in die verlede by my tuisgebring het

VYFDE JAARS 2000
vir hulle bywoning en entoesiasme ten opsigte van die vak Omgewingsgeskiedenis 511
en die studietoer

VRIENDE EN FAMILIE
vir hulle woorde van bemoediging
vir die voorreg om in Afrikaans te skryf

OPSOMMING

'N KONTEKS VIR DIE BEPALING VAN 'N INHOUD VAN 'N KURSUS OOR DIE ARGITEKTUURGESKIEDENIS VAN DIE SUID-AFRIKAANSE OMGEWING.

deur
Elizabeth Yolanda van der Vyver

Studieleier: Dr. R.C. Fisher
Departement Argitektuur en Landskapargitektuur
Mede-studieleier: Prof. J.S. Berg
Departement Geskiedenis en Kultuurgeskiedenis
Universiteit van Pretoria
Graad: Magister in Argitektuur

Die studie ondersoek die konteks, waarin 'n kursus oor die argitektuurgeskiedenis van die Suid-Afrikaanse omgewing, gevind word. Die ekosistemiese en paradigmitiese denkrigtings, volgens die credo van die Skool van Argitektuur van die Universiteit van Pretoria, word ondersoek en die beginsel van stelsels, veral in die omgewing, word daarvan afgelei. Hierdeur word interdisiplinêre studie geregtig. Die belang van omgewingsbewustheid, wat deur opvoeding bewerkstellig word, word beklemtoon. Die bestaansreg van geesteswetenskappe in Suid-Afrika, waar opvoeding in tegnologie aangemoedig word om ekonomiese herstel te bewerkstellig, word bepaal, deur die begrip van waarde te beklemtoon. Terminologie, wat insig in die mens se leefwêreld gee, word ondersoek. Die teorie en metodiek van Geskiedenis word ondersoek, sowel as verskeie hulpmiddels, wat die historikus gebruik om sy interpretasie van die verlede te dokumenteer. Die ontwikkeling van 'n kursusinhoud word daardeur bepaal. Aanvullende notas vir die vak Omgewingsgeskiedenis word ontwikkel na aanleiding hiervan.

SUMMARY

A CONTEXT FOR DETERMINING A CONTENT OF A COURSE ON THE ARCHITECTURAL HISTORY OF THE SOUTH AFRICAN ENVIRONMENT.

by
Elizabeth Yolanda van der Vyver

Supervisor: Dr. R.C. Fisher
Department of Architecture and Landscape Architecture
Co-supervisor: Prof. J.S. Berg
Department of History and Cultural History
University of Pretoria
Degree: Master of Architecture

The study investigates the context in which a course on the architectural history of the South African environment can be founded. The ecosystemic and paradigmatic school of thought, according to the credo of the School of Architecture of the University of Pretoria, is investigated and from that the principle of systems, especially in the environment, is derived, after which interdisciplinary study is justified. The importance of consciousness of the environment, brought about by education, is emphasised. The right of existence of human sciences in South Africa, where technology education is encouraged to bring about economic recovery, is determined by emphasising the comprehension of value. Terminology, that gives insight into the world in which we live, is investigated. The theory and methodology of History is investigated, as well as several resources, used by the historian to document his interpretation of the past, from which the development of a content of a course is determined. Supplementary notes for the subject History of the Environment is developed accordingly.